

Ўзбекистон adabiyoti va san'ati

ЎЗБЕКИСТОН АДАБИЁТИ ВА САНЬАТИ

Haftalik gazeta 1956-yil 4-yanvardan chiqsa boshlagan

www.uzas.uz

2023-yil 4-avgust №30 (4741)

Ўзбекистон Республикаси Президентининг
ҚАРОРИ

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ДАВЛАТ МУСТАҚИЛЛИГИННИГ ЎТТИЗ ИККИ ЙИЛЛИК БАЙРАМИГА ТАЙЁРГАРЛИК КЎРИШ ВА УНИ ЎТКАЗИШ ТЎГРИСИДА

Кўп миллатли халқимиз шу кунларда Ватанинг ижтимоий-сийёсий, маънавий-маърифий ҳайтида бутунлай янги даврни бошлаб берган унитилмас тарихий воеқа – Ўзбекистон Республикаси давлат мустакиллигининг ўттиз икки йиллик санасини баланд рух ва кўтариникий кайfiятни билан нишонлаш учун кизгин тайёргарлик кўрмокда.

Айнан 1991 yил 31 avgust куни халқимиз ўз Ватани, тақдири ва келажагига ўзи егалик килиши хукукини кўлга киритди. Дунёндек харитасида Ўзбекистон Республикаси – янги суверен ва мустакил давлат пайдо бўлди.

Ўтган тарихан киска вакт давомида элимизнинг фидокорона меҳнати ва катъияти билан милий ўзлигимиз, кадими тарихимиз, бой маданиятимиз, эзгу қадрият ва антаналяримиз катъяти тикланди, давлат ва жамият хаётининг туб асослари ўзгариб, мамлакатимиз дунё ҳамжамиятида ўзининг муносиб ўрнига эга бўлди.

Мустакил тараккiet ўйлидаги кенг кўламли ислоҳотларимизни изчил давом этириш, барча соҳа ва тармоқлар ривожини янги боскичга олиб чиқиши максадида бутунгни кунда юртимизда милиати, тили ва динидан катъи назар, ҳар бир фуқаро ёркни ва фаронон яшайдиган янги жамиятида давлат барпо этилимда:

“Янги ҳаёт учун, Янги Ўзбекистон учун!” деган бош гояни ўзида мұжассам этган ташкили-амалий, маънавий-маърифий тадбирлар хамда тарғибот-ташвиқот ишлари дастури (кейинги ўрнинларда – Раҳбарлик) 2-ловага мувофиқ тасдикланни:

2. Республика комиссияси (А. Арипов):

Дастурда назарда тутилган чора-тадбирларнинг самарали бажарилиши хамда Ўзбекистон Республикаси давлат мустакиллигининг ўттиз икки йиллик байрамининг (кейинги ўрнинларда – Мустакиллик байрами) Коракалпогистон Республикаси, вилоятлар марказлари ва Тошкент шаҳрида, шунингдек, барча шахар ва туманлар, кишилек ва овулларда нишонланшини таъминласин;

барча худудларда ахолининг кенг катламлари ўтасида Мустакиллик байрамига бағишланган маънавий-маърифий инкумандар, “уч авлод учрашув” тадбирлари, очик мулокот ва сұхбатлар, адабий-бадиий кечалар, миллий кино кунлари, гастрономия фестиваллар, сайдиллар, маданият ва спорт тадбирларини самарали ўтказиши максадида атоқли илм-фан намояндайлари,

маданият ва санъат арбоблари, таникли спорчилардан иборат тарғибот гурухларини ташкил этсин хамда уларнинг аниқ режа асосида фаолият олиб боришини таъминласин;

белгиланган чора-тадбирларнинг амалга оширилиши юзасидан ҳар бир худуд, вазирлар ва идора раҳбарларнинг хисоботларини ўз иғифишилларида мунтазам равиша эштириш;

3. Коракалпогистон Республикаси, вилоятларда тошкент шаҳрида ўтказишидаган байрам дастurlарни тайёрлашга юкори профессионал маҳорат ва тажрибага эга бўлган сценарист ва режисерлар, ёзувчи ва шоирлар, бастакор ва балетмейстерлар, саҳненaromlari, иштедодли ёш ижроочilar, маком ва бахшичilik санъати вакилларидан иборат изходий гурухлар кенг тарғибот этиши;

Мустакиллик байрами муносабати билан Иккичи жаҳон уруши катнашчилари ва фахрийлари, меҳнат фахрийлари, нуроний отахон ва онахонларимиз, “Ижтимоий химоя ягона реестри”, “Темир дафтари”, “Аёллар дафтар”, “Ёшлар дафтар”, “Мехр дафтар”га киритилган хамда ўтқизбор ва кўмакка мухтож инсонларнинг холидан ҳабар олиш, уларга моддий ва маънавий ёрдам берши билан боғлик хайрия тадбирларини амалга ошириши;

янгиланган Конституциямиз мазмун-моҳияти ва “Ўзбекистон – 2030” стратегисининг асосий устувор ўйналишлари доирасида белгиланган туб ислоҳотлар хакида маҳаллалар, таълим ва меҳнат жамоаларида маърифий учрашув ва сұхbatlar ўтказиши;

сўнгти йиллarda – тегиши маҳаллий бюджетларнинг кўшимча манбалari хамда жисмоний ва юридик шахсларнинг хомийлик хайриялари хисобидан;

Тошкент шаҳрида – Республика комиссияси томонидан тасдиқланган харажатлар сметасига мувофиқ Ўзбекистон Республикаси республика бюджети ва Тошкент шаҳар маҳаллий бюджети таъминланганда ўтқизборни ўтқизборни кенг ёртиб бориши тавсия этилини;

5. Маданият вазирлиги (О. Назарбеков):

Республика Мавзаният ва маърифат маркази, Ўзбекистон Ёзувчilar ахборот агентлиги, “Дунё” ахборот агентлиги ва башка оммавий ахборот воститалари Мустакиллик байрамига тайёрлар кўриши ва уни ўтқизши бўйича амалга оширилаётган ишларни кенг ёртиб бориши тавсия этилини;

6. Белгилап кўйилсанки, ўтқизборни тайёрларни:

Коракалпогистон Республикаси вилоятларда – тегиши маҳаллий бюджетларнинг кўшимча манбалari хамда жисмоний ва юридик шахсларнинг хомийлик хайриялари хисобидан;

Тошкент шаҳрида – Республика комиссияси томонидан тасдиқланган харажатлар сметасига мувофиқ Ўзбекистон Республикаси республика бюджети таъминланганда ўтқизборни ўтқизборни кенг ёртиб бориши тавсия этилини;

7. Маданият вазирлиги (О. Назарбеков):

Маданият вазирлиги (О. Назарбек

Туроб НИЁС

КАЛБИМ ТОҒЛАРДА КОЛДИ

УМР

Тоғларимнинг янтоғи,
Менга гулдай кўринар.
Уларни кўмсар чогим,
Тушда тинмай кўринар.

Мен шахарга кўнгидим,
Калбим тоғларда колди.
Илҳом пари йўлиқди,
Бутунлай аклим олди.

Умр эса ўтмоқда,
Шамолдай шитоб билан.
Янги тонглар отмоқда,
Энг кўхна офтоб билан.

КЎЗ ТЕГМАСИН ДЕБ

Товуснинг патлари накадар гўзал,
Кўзларинг яшнатар – агар карасан.
Аммо овозини эшигтан маҳал,
Мунча дагал, деган ўйга борасан.

Балки, бу жонивор яралган маҳал,
Узун патларига берилса-да зеб,
Овози атайлаб этилиниш дагал,
Товусга хеч качон кўз тегмасин деб.

НАЗМ ҚИЛГАЙДИР

Гуллар ҳавас билан таъзим қилгайдир,
Қуёш, ой хайратда разм қилгайдир.

Юлдузлар тунлари тўймасдан бокар,
Кувончдан энтишиб, базм қилгайдир.

Шоир назар солса, унга баногоҳ,
Сочдан тирноккача назм қилгайдир.

Кўзларимга раҳмим келмокда жуда,
Бу хусниниң кандай хазм қилгайдир?

БАХОР ВА СЕН

Бахор билан эгизакдирсан,
Ўхшайдирсан унга накадар.
Уни ҳар кун эслатгайдирсан,
Бахор эса, сени эслатар.

Баҳор кириб келиши билан,
Боғлар бирдан кетади яшнаб.
Сен ёнимда бўлишинг билан,
Рухим туллар боғларга ўҳшаб.

Калдирғочлар, булбуллар келар,
Мовийлашар осмон тобора.
Менинг эса, юрагим кулар,
Ёнимдасан яна бир бора.

Яшил тоғлар, ўрик гуллари,
Яйратади калбу кўзимни.
Гулгун юзинг, тоза дилларинг
Шеър килади ҳар бир сўзимни.

Тошқин дарё, сойларга бокиб,
Жўшиб кетар сокин хисларим.
Бир қараашда вужудим ёкиб,
Келтирасан ялпиз исларин.

Мен англадим: сен ҳам, баҳор ҳам,
Гўзларидис – ўхшашлик шундан.
Сизлар борки, келмас қайту, ғам,
Миннатдорман ҳар ўтар кундан.

ЁЗ

Юртимга ёз келди кучогин очиб,
Атрофга кайнок нур, зиёнлар сочиб,
Баҳор каёkkадир жўнади шошиб,
Ой бориб, омон қайт, сафардан баҳор.

Энди салқин тоғлар бағрига чорлар,
“Лаббай” деб отланар имкони борлар,
Окшом тўйхонада янграп ёр-ёрлар,
Ёзинг хам ўз гашти, кувончлари бор.

Мен яхши кўраман ёз тонгларини,
Уларнинг беғубор օқ рангларини,
Кўзимга сурман пок чангларини,
Ҳар битта лаҳзаси гўзал, бетакрор.

Осмондай тиникдир анхору сойлар,
Қалбларга тозалик, покликни жойлар,
Навбат-ла чўмилар кун, юлдуз, ойлар,
Арзиди кузатсанг, ухламай бедор.

Боғларда мевалар етилиб пишар,
Шоҳларни силкитсанг, дув этиб тушар,
Юртимни ризку рўз, тўкинлик кучар,
Улар бор ўлкада шукрлар бисёр.

Ёзинг таъифлари сиғмайди сўзга,
Бўй-басти оловдай ташланар кўзга,
Туганмас ҳарорат улашар бизга,
Бунда эригайдир дилдаги дард – кор.

АЗИЗИМ

Дилобар ЖЎРАЕВА

ОБОД ҶИЁРИМДА ЯНГИ ТОНГ ОПАР

ОНА ТИЛИМ

Кўхна тарихлардан эртаклар сўзлаб,
Ўзини “сен” дэя, ўзгани “сиз”лаб,
Онам алласида булбулдай бўзлаб,
Ўзлигимга элтар остона тилим.

Мансурни сўз дэя дорга осдилар,
Чўлпон, Фиратларга тамга босдилар,
Кимлар у замонни мактаб ёздилар,
Ёвга бош этмаган мардана тилим.

Бобурнинг сорғинчин куйлаган ўзинг,
Авлодларга достон сўйлаган ўзинг,
“Лисон ут-тайр”дан бўйлаган ўзинг,
Навоний назимда бир дона тилим.

Сен онам тилисан, отам тилисан,
Сен оғам тилисан, опам тилисан,
Ўзбек миллатимнинг жону дилисан,
Боболардан мерос дурдана тилим.

Сегоҳим, дугоҳим, чоргоҳим менинг,
Осмонимда порлаган моҳим менинг,
Дунёни титратган дил оҳим менинг,
Шеъримда яшаган жон она тилим.

Сенгадир, жон тилим, ушбу касида,
Забоним саррайтган ўзинг аслида,
Учинчи Ренессанс остоносида,
Жаранглаб турган ҳур, ягона тилим,

Кўксимдаги турур, мардана тилим.

АДАСИМ

Азизим, дунёнинг бир бурчидамас,
Қўлларим етгулик жойда яшайсиз,
Хаёллар гўзлалди, сўзингиз гўзлаб,
Ердамас, сиз асли ойда яшайсиз,

Кўнглимдай энг хилват жойда яшайсиз.

Осмон ўйингиздир, булат ўйингиз,
Ёмғир кўйингиздир, шамол шеърингиз,
Бунча сирга макон ажаб дилингиз,
Ердамас, сиз асли ойда яшайсиз,

Кўнглимдай энг хилват жойда яшайсиз.

Сизга ўйингиздир, булат ўйингиз,
Ёмғир кўйингиздир, шамол шеърингиз,
Бунча сирга макон ажаб дилингиз,
Ердамас, сиз асли ойда яшайсиз,

Кўнглимдай энг хилват жойда яшайсиз.

Сизга ўйингиздир, булат ўйингиз,
Ёмғир кўйингиздир, шамол шеърингиз,
Бунча сирга макон ажаб дилингиз,
Ердамас, сиз асли ойда яшайсиз,

Кўнглимдай энг хилват жойда яшайсиз.

Сизга ўйингиздир, булат ўйингиз,
Ёмғир кўйингиздир, шамол шеърингиз,
Бунча сирга макон ажаб дилингиз,
Ердамас, сиз асли ойда яшайсиз,

Кўнглимдай энг хилват жойда яшайсиз.

Сизга ўйингиздир, булат ўйингиз,
Ёмғир кўйингиздир, шамол шеърингиз,
Бунча сирга макон ажаб дилингиз,
Ердамас, сиз асли ойда яшайсиз,

Кўнглимдай энг хилват жойда яшайсиз.

Сизга ўйингиздир, булат ўйингиз,
Ёмғир кўйингиздир, шамол шеърингиз,
Бунча сирга макон ажаб дилингиз,
Ердамас, сиз асли ойда яшайсиз,

Кўнглимдай энг хилват жойда яшайсиз.

Сизга ўйингиздир, булат ўйингиз,
Ёмғир кўйингиздир, шамол шеърингиз,
Бунча сирга макон ажаб дилингиз,
Ердамас, сиз асли ойда яшайсиз,

Кўнглимдай энг хилват жойда яшайсиз.

Сизни уммонларга алишганим рост,
Сизни армонларга алишганим рост,
Сизни ёлғонларга алишганим рост,
Ердамас, сиз асли ойда яшайсиз,

Кўнглимдай энг хилват жойда яшайсиз.

Бир хикмат дунёда бўлар хукмон,
Бошка тилак, истак бариси ёлғон,
Тарс икки бўлинниб кетмасми жаҳон,
Ердамас, сиз асли ойда яшайсиз,

Кўнглимдай энг хилват жойда яшайсиз.

Хони деб дунёга бир тош отаман,
Армонни юраги йўқка сотаман,
Хали ишқиз дилингизни ўйғотаман,
Ердамас, сиз асли ойда яшайсиз,

Кўнглимдай энг хилват жойда яшайсиз.

Борингизга шукр, ҳали хаётсиз,
Асрлар қаъридан сирли фарғасиз,
Менинг ганимларим бошита додсиз,
Ердамас, сиз асли ойда яшайсиз,

Кўнглимдай энг хилват жойда яшайсиз.

Хонин деб дунёга бир тош отаман,
Армонни юраги йўқка сотаман,
Хали ишқиз дилингизни ўйғотаман,
Ердамас, сиз асли ойда яшайсиз,

Кўнглимдай энг хилват жойда яшайсиз.

Борингизга шукр, ҳали хаётсиз,
Асрлар қаъридан сирли фарғасиз,
Менинг ганимларим бошита додсиз,
Ердамас, сиз асли ойда яшайсиз,

Кўнглимдай энг хилват жойда яшайсиз.

Борингизга шукр, ҳали хаётсиз,
Асрлар қаъридан сирли фарғасиз,
Менинг ганимларим бошита додсиз,
Ердамас, сиз асли ойда яшайсиз,

Кўнглимдай энг хилват жойда яшайсиз.

Борингизга шукр, ҳали хаётсиз,
Асрлар қаъридан сирли фарғасиз,
Менинг ганимларим бошита додсиз,
Ердамас, сиз асли ойда яшайсиз,

Кўнглимдай энг хилват жойда яшайсиз.

Борингизга шукр, ҳали хаётсиз,
Асрлар қаъридан сирли фарғасиз,
Менинг ганимларим бошита додсиз,
Ердамас, сиз асли ойда яшайсиз,

Кўнглимдай энг хилват жойда яшайсиз.

Борингизга шукр, ҳали хаётсиз,
Асрлар қаъридан сирли фарғасиз,
Менинг ганимларим бошита додсиз,
Ердамас, сиз асли ойда яшайсиз,

Кўнглимдай энг хилват жойда яшайсиз.

Борингизга шукр, ҳали хаётсиз,
Асрлар қаъридан сирли фарғасиз,
Менинг ганимларим бошита додсиз,
Ердамас, сиз асли ойда яшайсиз,

Кўнглимдай энг хилват жойда яшайсиз.

Борингизга шукр, ҳали хаётсиз,
Асрлар қаъридан сирли фарғасиз,
Менинг ганимларим бошита додсиз,
Ердамас, сиз асли ойда яшайсиз,

ТОНГ

Тим кора осмоннинг бағри тораир,
Мана, ой олдида бир юлдуз ҳалак,
Юз очиб бораркан тобора шафак,
Мана, кор рангига кирмоқда фалак.

Мангу кораликка чўмған шахарнинг,
Гўё озодликка чикқани мисол,
Қора лашкар секин чекиниб борар,
Биллур малак этак ёрбезавол.

Омоннинг нак юқсекиён ёриб ўткаркан,
Самолёт тенг бўлиб кетар самони,
Ғимир-ғимирлашиб бошланар хаёт,
Турфа хил овозлар тутар дунёни.

КУЗ КЕЛАР

Бир сарик қўшик бу, бир ёник қўшик,
Чор-атроф тиллою зар билан тўлиқ,
Қандок ажабтурор, мусаввир Холик,
Куз келар, бир кузки, ороми жондир.

Кўнгилдаги ҳар сўз видога ўхшар,
Шамолнинг кўшиғи нидаға ўхшар,
Бугун ҳар не киссан, хатога ўхшар,
Куз келар, ҳар мушкул бунда осондир.

Сенингиз кезарман ҳазонлар аро,
Юраги тор, ишиқ арzonлар аро,
О, қандок яшарман арzonлар аро,
Куз келар, бир кузки, сирлар аэндир.

Тўкилиб боради, ҳазон – токатлар,
Сўкилиб боради мезон – токатлар,
Бунчалар кадсиз, арзон токатлар,
Куз келар, бир кузки, минг хил гумондир.

Қалб ва қиёфа

“Сўзга солдим журъатимни мен”

Абдулла Шер иккинчи жаҳон уруши авж паллага чиккан пайт – 1943 йили туғилади. Шунга ишора килиб, шеърларининг бирда: “Биз уруши фарзанди бўлиб тусгилдик”, дейди. Оғир йиллар, тинчлик орзуси, айриликлар, бир бурда нон қайғуси, машаккаглар.. Энг муҳими, “Уруши тугаганди билодик дафъатан, Тандир боргигини оишхонамизда” – тўқлик замонларига ишора ўларкор шоирона топиб айтилган фикр бу. Шеър охирига тушган ургу ҳам.

Диккат килинса, Абдулла Шернинг ижодида замонавий вай мумтоз шеърий жанрлар – сарбаст, учлик, тўртилик, сонет, оқтавадан тортиб фазал ва мумхамасгача бор. У “Навоий ҳакида баллада”, “Кизил шалонлар”, “Икки ўқ” сингари балладалар, “Карвон кўнгигори”, “Инглётган тош”, “Ёнаётган йўл”, “Севилмаган менинг севгилим” каби достонлар ёзи. Тўғри, шоир эпик тафаккур кўлами ва туйғулари уйгунлашган достонларда синоновдан ўтади. “Кўксин ўқ тешиган ботирлар яшар, Кечикич ёзилган достонларимда”, дейди у. Шунинг ўзиёк шоир адабий бисотининг кўлумини кўрсатади.

Мен Абдулла Шерни туйғун, шиддаткор, бирор ўжар, курашкан ижодкор сифатида тасаввур килимади. Ўзаро сухбатларда ҳам ҳамиша ҳаяжонли ва ёник, таклифлари мўл ва амалий фаолияти ҳам шунга мос бир инсон Абдулла ака. “Гарчи Абдуллоҳор иссим, ҳар сўзим исен билин”. Шоир табиати шу мисерада ҳам кузатилади.

Жижигитликни бузиши, бемаъни ҳоллар, алдовга, “ҳамма майдонни битта ҳайкал қоплаган” замон адолатизлиги ва зулмни карши сўзи билан исён килиш, сўз айтиши ижодкорнинг бурчи, албатта.

*Мен орзунинг товуши етмас ўлкаларига
От кўйидим-у ёргу кунни топай деб бот-бот,
Лекин темир дарвозалар кўланкасида
Дарие тутди күёшини мустабид ҳаёт.*

Аму билан Сирдарёга тўқиб ёшиими,
Икки дарё ўзанига тўлиб ўйгладим,
Кўтаролмай алдовлардан эзик бошиими,
Кўлликдаги Ўзбекистон бўлиб ўйгладим.

Шоирнинг узун таржимаи холида шундай маҳзун саҳифалар ҳам бор. “Эски дунё тўнгаклари” – улар ўтмишга яланди, “Эрк кунинга, Юрг кунинга” яшар, янги замонга – “ѓузал Истиқлол”га шукрона – бу ҳам шоир ижодий биографиясининг бир бўлгаги.

Кўп ҳолларда шоирлар ўз китобларининг мундарижасига, шеърларининг жойлашиш тартибига эътибор бермайди. Аммо бу гап Абдулла Шерга тегиши эмас. Абдулла ака

мажмуалари структурасига жиддий қарайди. Шеърларининг мазмун-моҳиятнан ўзаро уйгунларини жамлайди. Туркумлайди. Шунга кўра шоирнинг битта туркуми “Сарбаст кўшиклар” деб номланади. Номидан кўриниб турганидек, муаллиф бунда эркин вазифа ёзилган, ўзига хос оҳанг ва фалсафий мазмунли шеърларини жамлайди.

“Севги олмоши” китоби – 44та сонетдан таркиб топган бу туркум тўртта бўлимдан иборат. Туркум тартибини шоирнинг ўзи бундай изоҳлайди: “Сонетлар китоб-туркумнинг номига мос тарзда тўртга бўлинган, яъни тўрт турдаги кишилик олмошлари билан ифодаланган “Мен”, “Сен”, “У”, “Биз” кисмларга бўлинган. “Мен” – ошиқнинг хиссиятларини, кечинмаларини; “Сен” – мъашуканинг тасвирини, гўзаллиги, улуғворлиги, латофатини; “У” – ҳаёт, табиат, мухаббат, ағёр мъашука сингари жонли ва жонсиз нарса-ходисаларга лирик қаҳрамоннинг муносабатини; “Биз” – икки севишганинг олам кўйинда биргаликни ёки биргаликни интилувчи хатти-ҳаракатлари жараёнларини ўз ичига олади”. Сонетнинг композицион курилиши – “тартиби мумтоз”. Мумтоз шарқ шеъриятидаги газал жанрига хос назарий конуниятни бузуб бўлмаганидек, сонет ёзиш коидаларига ҳам тугал амал килмоқ лозим. Шоирнинг бир сонети бундай бошланади:

*Бу тозлар ром этди мени, ёжонгинам,
Бу тозлар ўйлатди, ўйладим сени,
Бу тозлар сўйлатди, сўйладим сени,
Мен тошлар тилини ўргандим, ёркам...*

“Тошлар тилини ўргантан” Абдулла Шер, табиийки, сонет табиатини, ўзбек ва дунё адибётида сонетнавислар ижодини ҳам пухта ўрганиб чиқади. Қамтарилик деб атайди. Ҳолбуки, шоирнинг сонетларида ўзига хос фалсафа, кисмлараро адабий-эстетик яхшилик сезилиб туради.

“Чиқмоқ бўлдим Вақтнинг қаъридан” – шоир асириклини, асрарни бўлниши истамайди, унда адибият орзуни кучли. Абдулла Шер ижод машаккательни теран англайди ва “истедод” сўзини таксимлаб, ярми “дод” эканига ургу беради. Шоирлар “баҳордан кор тилиши, қишиндан гул сўраши” мумкин бўлган, “ичидаги дардан жигарпора” одамлариди. Гоҳида ўз-ўзига маломат киладиган ижодкор манглайига шундай чўнг изтироби кўтариб юриши битилгандир. Шоирлар гоҳида осмон билан диллашадиган тоифадир:

*Гоҳида чарақлаб бепоён осмон,
Мени бир юлдузек қабул қиласи.
Ҳар ёргу юлдузга бағишилаб достон,
Мен Сомон Йўлидан юрғим келади.*

Осмондаги “ҳар ёргу юлдуз”, маъно кўчими кўра, ердаги истеъоддии ижодкор. Шоир ҳар бир аллома, адаб ёки шоирга ёнини само багридан абадий ётди сочётган энг ёргу юлдузга бағишилаб достон битиши мумкин. Шоир учун “Сомон йўли” мухим бир тушунча. Сомон йўли – самодаги энг ёргу юлдузлар гуж жамланган макон. Сомон йўли – абадият йўли. “Сомон йўли” иборасини Абдулла Шер кўп кўллайди. Қайси бир шеърида нимадир Сомон йўлига сингиб кетади. Бошқа бир мисрада шоирнинг лирик қаҳрамонини Сомон йўлидан ловиллаб кетади. “Сомон йўли” таъбири устоз шоирлардан мерос. Яъни “Сомон йўли Навоийдан из...”. Дарҳакикат, шундай бир нуктада Абдулла Шернинг бадиий тафаккури Ойбек сўйисоси билан тулашади. Устозига меҳри баланд шоир тушига киради Ойбек. Ойбекни ой, тарих, мозиди ўтган улкан алломалар киёфасида кўради.

*Бир сесканиб тушимдан турдим, –
Сўзга солдим журъатимни мен:
Куни кеча ўйл узра кўрдим,
Ўзбекистон, сувратинги мен.*

Абдулла Шернинг нафосатга йўғирилган шеърлари эсада қолади. “Дунё яшил. Дунё ўзал, Чарақлайди кун. Майсазордан болалигимнинг иси келади”; “Болаликнинг майши кафтида Эркалани лолалар турдим”. Болалик кўмусларни бегуборлик согинчидир. Ҳар кандай ижодкор кўнгил дардларига муносиб сўз топши ва сўз айтиш ўйлида изланади. Абдулла Шернинг кўшилардан ўзашақатларни бор. Сўзларнинг оху зорлари тилини топиш, сўзларнинг суврати ва рангни кўриш шоирларга хос.

*Шоирларки, дўёстидир гулнинг,
Не-не ўзал мисра тизидилар.
Мен шеър дедим агар кўнгилнинг
Сувратига топсан чизгилар...*

Шеър – кўнгил суврати учун чизги. Абдулла Шернинг лирик талқинига кўра, шоирларнинг юралари бошлари узра бамисоли байрок каби хилиларидан турдади. Абдулла Шер ўз биситидаги шеърий маъданга шундай ташхис кўяди. Чин шеър нафисати билан ўкувчига тасири:

*Шоирларки, дўёстидир гулнинг,
Не-не ўзал мисра тизидилар.
Мен шеър дедим агар кўнгилнинг
Сувратига топсан чизгилар...*

Шеър – кўнгил суврати учун чизги. Абдулла Шернинг кўнишларига табиати – “нафосатга юлдишадиган шоирларни бор. Сўзларнинг оху зорлари тилини топиш, сўзларнинг суврати ва рангни кўриш шоирларга хос.

Байт мазмуни: худди кимматбахо тошлар солиб кўйиладиган кутича ичидаги ноёб матонинг чораси бўлмаганинни каби кеч ким бу дунё мухаббатидан, ғамидан узилмагунча хеч нарсага ёришолмайди. Ёки бу кўхна фалсафа вафо ахлининг бошинга кўп дарду тошни ёғидиради, улар бу дарду бало остида йўқ бўлиб кетадилар. Шунинг учун бундай кишилар жуда ноёб саналади. Ушбу байт маъноси кейинги мисраларада янада ойдинлашида:

“ТАБИАТ ЧОҲИДИН РУХУНГНИ ҚУТҚАРКИМ...”

Газалда вафо юксак дарақжада тасвирланган. Ёрга садоқат тасвири орқали Яраттанига, тарикатга бўлган садоқат мұжассам. Бу турдаги газаллар чуқур маъно ва гўзал бадииниятни мұжассам этгани билан беҳаҳориди. Бу ўрнада байтнинг маъноси вафо тимсоли сифатида кўзга ташланади.

*Буким, аҳли вафо ноёб ёртулар андин эркинким,
Бу ёски тоқ аларга ёѓдурур гарди бало асру.*

Байт мазмуни: азалдан вафо аҳли ўта камёб бўлиб келган. Зоро, бу кўхна дунё уларининг бошинга чек-чегарасиз бало чант-тўзонларини ёғидиради. Бундаги ботиний рамз шуки, вафо мояхини англамаган инсон қулғаҳм, мол-дунё кишилар чуқур бўлиб колаверади. Чунки улар вафо ахлининг ботиний хузварларидан беҳаҳоридар. Аслида, бало губорлари азалдан Оллоҳнинг севган куллари устига ёғидириб келинган. Бу ҳам бир неъмат ва хикмат. Бир куни, албатта, унинг ажри бўлади.

*Фалак дарди иложи чиқмай андин кимса топмайдур,
Магар ноёб ёрур ул ҳуққа ичра бу даво асру.*

Байт мазмуни: азалдан вафо аҳли ўта камёб бўлиб келган. Зоро, бу кўхна дунё уларининг бошинга чек-чегарасиз бало чант-тўзонларини ёғидиради. Бундаги ботиний рамз шуки, вафо мояхини англамаган инсон қулғаҳм, мол-дунё кишилар чуқур бўлиб колаверади. Чунки улар вафо ахлининг ботиний хузварларидан беҳаҳоридар. Аслида, бало губорлари азалдан Оллоҳнинг севган куллари устига ёғидириб келинган. Бу ҳам бир неъмат ва хикмат. Бир куни, албатта, унинг ажри бўлади.

*Фалак дарди иложи чиқмай андин кимса топмайдур,
Магар ноёб ёрур ул ҳуққа ичра бу даво асру.*

Байт мазмуни: азалдан вафо аҳли ўта камёб бўлиб келган. Зоро, бу кўхна дунё уларининг бошинга чек-чегарасиз бало чант-тўзонларини ёғидиради. Бундаги ботиний рамз шуки, вафо мояхини англамаган инсон қулғаҳм, мол-дунё кишилар чуқур бўлиб колаверади. Чунки улар вафо ахлининг ботиний хузварларидан беҳаҳоридар. Аслида, бало губорлари азалдан Оллоҳнинг севган куллари устига ёғидириб келинган. Бу ҳам бир неъмат ва хикмат. Бир куни, албатта, унинг ажри бўлади.

*Фалак дарди иложи чиқмай андин кимса топмайдур,
Магар ноёб ёрур ул ҳуққа ичра бу даво асру.*

Байт мазмуни: азалдан вафо аҳли ўта камёб бўлиб келган. Зоро, бу кўхна дунё уларининг бошинга чек-чегарасиз бало чант-тўзонларини ёғидиради. Бундаги ботиний рамз шуки, вафо мояхини англамаган инсон қулғаҳм, мол-дунё кишилар чуқур бўлиб колаверади. Чунки улар вафо ахлининг ботиний хузварларидан беҳаҳоридар. Аслида, бало губорлари азалдан Оллоҳнинг севган куллари устига ёғидириб келинган. Бу ҳам бир неъмат ва хикмат. Бир куни, албатта, унинг ажри бўлади.

*Фалак дарди иложи чиқмай андин кимса топмайдур,
Магар ноёб ёрур ул ҳуққа ичра бу даво асру.*

Байт мазмуни: азалдан вафо аҳли ўта камёб бўлиб келган. Зоро, бу кўхна дунё уларининг бошинга чек-чегарасиз бало чант-тўзонларини ёғидиради. Бундаги ботиний рамз шуки, вафо мояхини англамаган инсон қулғаҳм, мол-дунё кишилар чуқур бўлиб колаверади. Чунки улар вафо ахлининг ботиний хузварларидан беҳаҳоридар. Аслида, бало губорлари азалдан Оллоҳнинг севган куллари устига ёғидириб келинган. Бу ҳам бир неъмат ва хикмат. Бир куни, албатта, унинг ажри бўлади.

*Фалак дарди иложи чиқмай андин кимса топмайдур,
Магар ноёб ёрур ул ҳуққа ичра бу даво асру.*

Байт мазмуни: азалдан вафо аҳли ўта камёб бўлиб келган. Зоро, бу кўхна дунё уларининг бошинга чек-чегарасиз бало чант-тўзонларини ёғидиради. Бундаги ботиний рамз шуки, вафо мояхини англамаган инсон қулғаҳм, мол-дунё кишилар чуқур бўлиб колаверади. Чунки улар вафо ахлининг ботиний хузварларидан беҳаҳоридар. Аслида, бало губорлари азалдан Оллоҳнинг севган куллари устига ёғидириб келинган. Бу ҳам бир неъмат ва хикмат. Бир куни, албатта, унинг ажри бўлади.

*Фалак дарди иложи чиқмай андин кимса топмайдур,
Магар ноёб ёрур ул ҳуққа ичра бу даво асру.*

Байт мазмуни: азалдан вафо аҳли ўта камёб бўлиб келган. Зоро, бу кўхна дунё уларининг бошинга чек-чегарасиз бало чант-тўзонларини ёғидиради. Бундаги ботиний рамз шуки, вафо мояхини англамаган инсон қулғаҳм, мол-дунё кишилар чуқур бўлиб колаверади. Чунки улар вафо а

Бир бор экан, бир йўқ экан, ўрмон четиаги мўъжаз кулбада бир бола ёлиз яшаркан. Бир куни кўчада ўйнаб юрганида, кучли бўрон кўзгалиб, уни шу кулбага учирив олиб келганини у элас-элас эсларкан. У бу кулбага аста-секин кўнини, кушлар учб келса, уларга нон ушоқлари, дон сепиб ўзига ўргатиб олиди.

Айик бобо бобом менинг,
Йўлбарс тога тогам менинг.
Кийичалар синглим менинг,
Она шер бу – онам менинг.
Ўйимиздир гўзл ўрмон,
Яшамлиз изоду хандон.

Унинг зерикканида тўкиган мана шу кўшигини эшити учун ўрмон хайвонлари хам кулбага якинашиб, берилб тинглашар экан. Кийичка эркаланниб ёёқлари остига ётиб олар, ўйларечалар меҳр билан юзини ялаб кўяр, айичалар сопол косада асал олиб келиб, унга беришар экан.

Бир куни энди кўшигини куйлаб бўлганида, кулогига инграган товуш чалиниби.

– Ёрдам бер, болажон, ёрдам бер, бўлмаса, ўлиб коламан!

Хамма овоз келган тарафга караб, донг хотиб колибди.

Куёнчалар кўркканидан ўйлаб юборибди. Тўтилар бошини сарак-сарак килиб учб кетишиди. Бошқа хайвонлар хам “биз борақолайлик энди”, деб кўрка-писа жўнаб колишибди.

Кулбанинг остонасига бош кўйиб, улкан бадбашара маҳлук – оқ аждархо ётган эмиш. Унинг танаси ўрмон ичигача кириб кетган экан. Бола аввал каттик кўришибди. Боланинг меҳридан аждархо жура хурсанд бўлиб, тобора кувватта кириб боравради.

Кунлар кетидан тунлар ўтибди. Анча ўзига келиб қолган аждархо бошидан ўтган воқеаларни болага хикоя килиб бериби.

– Мен аждархол шоҳининг ўғли эдим, – лебди у. – Бир куни кўшини подшохлика кора аждархолар хужум килишиди. Уларга хеч кандай куч бас келоммагани учун бизни ётдамаг чакиришиди. Мен борганимда, ёвуз аждархолар болаларни хам емоқчи бўлиб турган экан. Улар ўйлаб, ёрдам сўрашар-

Болалар бекати

ОҚ, АЖДАРХО

бошини силабди. Боланинг ишакдек мулойим кўлларни аждархога тетикилк бахш этиб, бироз кўзини очиби-да, сўнгра ўйлаб юбориби.

– Рахмат, болажоним, – дебди у. – Мендан кўркмай, бозимни силаганинг учун. У менга ўглимнинг кўлла-рини эслатди.

Аждархонинг салобати босиб, ўрмон жимжит бўлиб колибди.

Аждархо танасининг тиглар кестан жой-идан кон оқаётган экан. Бола жажжи пакирчада сув иситиб, паҳта билан унинг танасини ювиб чиқиби. У бу ишни ёрталаб бўлгаган бўлса, куёш ботаётганида зўрга тутгатиди. Бола шундун чарчабиди, пешонасада оқкан терлар аждархонинг танасига томганда, ўша жойдан янги тери ўсиб чиқавериби. Боланинг меҳридан аждархо жура хурсанд бўлиб, тобора кувватта кириб келиб колганини сўрабди.

– Ота-онамни каттик соғинаман, аждархожон, – дебди бона маъюс холда. – Канийди уларни яна бир марта кўрсан.

Шундун деб у ёстигига бош кўйиб, каттик ухлаб колибди.

Ёрталаб тонгда кўзини очса, аждархо бир думалаб, учар отга айланаб қолган экан.

– Устимга мин, болажон, – дебди у. – Ота-онангни топамиз.

Бола унинг айтганини килиби. Оқ аждархо осмону фалакка кўтирилибди. Тогу

ди. Кора аждархоларни сехрли оловим билан куйдираётганида, оркамда яшириниб турган душманлар килич билан менинг каттик яралашди. Шунга қарамай, мен сўнгти кучини тўплаб, уларни йўк килдим ва мамлакатни озод килдим. Гўдакларни ота-оналарининг олдига олиб бориб кўйидим, ўзим эса зўрга судралиб шу ергача этиб келдим.

Бу орада кўркиб кочиб кетган ўрмон хайвонлари хам аста-секин боланинг олдига кайтиб келишиди. Аждархонинг жасорати ва оқкўнгиллиги уларни хайратга солиди. Бироз вакт ўтгач, улар ўрмон атрофидаги ялангликка янги ўйлар кура бошлишиди.

Боланинг гамгин бўлиб юришидан ташвишга тушган оқ аждархо унинг бу ерга қандай келиб колганини сўрабди.

– Ота-онамни каттик соғинаман, аждархожон, – дебди бона маъюс холда. – Канийди уларни яна бир марта кўрсан.

Шундун деб у ёстигига бош кўйиб, каттик ухлаб колибди.

Ёрталаб тонгда кўзини очса, аждархо бир думалаб, учар отга айланаб қолган экан.

– Устимга мин, болажон, – дебди у. – Ота-онангни топамиз.

Бола ато-онасини кучоклаб, кадрдон уйи-га кираётганида осмондан гозлар галаси учб ўтибди. Бола гозларга кўлини силкитиби. Бунга жавобан гозлар ёқимли “гоқ-гоқ”лашиб, олисларга учб кетишибди.

тошлар, водийлар, дарёлар, чўлу саҳролар устидан учб ўтишибди.

Бир маҳал бола пастга караса, оқ рўмол ўраб олган аёл кўкка кўз тикиб турган экан.

– Онам, онажоним, менинг кўнибди. – Бола куончини ичига сингира олмай бор овози билан бакириби. – Онажон, мен келдим!

Учар ота-олдига охиста кўнибди. Ўглини кўрган она уни бағрига босиб, хурсандлигидан хўнг-хўнг инглабди.

– Отам канилар? – сўрабди бола.

– Ўша бўрон отангни хам олиб кетган эди, – дебди онаси “оҳ” тортиб. – Ҳанузгача кутаман, дараги йўқ.

Бу сўзларни эшишиб, от бозовта кишина бди. Осмонда яна кора булутлар пайдо бўлиб, кора тусли бўрон якинашиб, отни ўраб олиди. Бирок от бир думалаб, оқ аждархога айланниб, булутга оғзидан алантга уфуриб, уни куйдириб юбориби. Кора турун ичидан жодугарнинг кўмур бўлган жасади ерга тушибди.

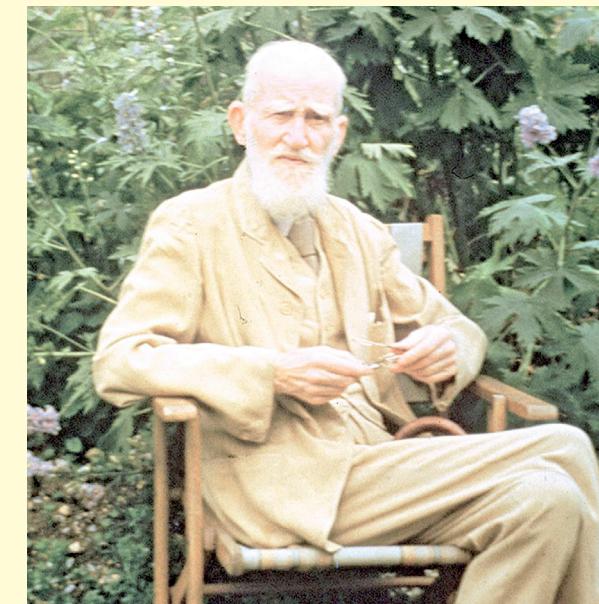
Бола караса, оқ аждархо ўрнида отаси кулиб турганмиш.

– Жодугар бизни сехрлаб ташлаган эди, ўглини, – дебди у. – Бу балолардан бизни яхшилик куткарди. Агар сен ўрмондаги хайвонларни биродарларим демаганингда, мен ёвузлик чанталидан дўстларни куткармаганимда, бир умр сехр-жодудан халос бўла омаслик.

Бола ато-онасини кучоклаб, кадрдон уйи-га кираётганида осмондан гозлар галаси учб ўтибди. Бола гозларга кўлини силкитиби. Бунга жавобан гозлар ёқимли “гоқ-гоқ”лашиб, олисларга учб кетишибди.

Шарифа САЛИМОВА

Гул кўп, чаман кўп...

Жорж Бернар Шоу — атоқли инглиз драматурги, танқидчи, журналист ва нотик. Уни Шекспирдан кейин инглиз тилида маҳорат билан ижод килган адаб деб кадрлашиди. Бернар Шоу Нобель ва Оскар мукофотларига сазовор бўлган дунёда ягона ижодкор хисобланади.

АЖОЙИБ СПОРТЧИ

Шоунинг ажабиётдан ташкари кизиккан соҳаси бокс бўлган. У хотти бир неча халкаро спорт мусобакаларида иштирок этган. Ажабиёт оламида шухрат козонгунга кадар асосий вактини спорту багишлаган. Албатта, бу уринишлари бесамар кетмаган. У бокс билан боғлик тажрибаларни “Кашель Байроннинг касби” романida тасвирилаган. Шоуга боксдан сабок берган устози Нед Доннели романда Нед образида ёритилган. Машхур адиблардан лорд Байрон хам бокс билан шуғулланган, Жек Лондон эса, бир муддат тириклигини муштлашувдан топган пул билан ўтказган.

ВЕГЕТАРИАН

Шоу ўз даврида гўшт истеъмол килишни рад этган камдан-кам кишилардан бири эди. Ёзувчи 94 йил яшади ва доҳи ўзининг узоқ умр кўришига гўшт емаслиги асосий омил бўлганини таъкидларди. 70 ёшида ундан сўрашибди:

– Ўзингизни кандай хис киляпсиз?

– Ажойиб, факат шифокорлар жонимга тегди: агар гўшт емассангиз, ўласиз дейишшапти.

Шоу 90 ёшини коралагунда унга яна ўша савони беришибди.

– Ажойиб, энди хеч ким мени бозовта килмаяпти: менинг ўнг ёнг деб кўркитган шифокорлар дунёдан ўтиб кетишибди, – деб жавоб килиди адиб.

Шоу 1950 йил 2 ноябрда вафот этган. Васиятига кўра, унинг жасади хеч бир маросимизмиз кўйирилди, кулини хотинининг жасади кулига кўшиб, уларнинг севимли боғига сепиб юборилган.

НОБЕЛЬ МУКОФОТИ СОХИБИ

“Юқаск гоялари ва инсонпарварлиги, соф поэтик гўзларлика йўғрилган ёрқин сатираси учун” 1925 йилда Бернар Шоу Нобель мукофотига сазовор бўлади. Аммо Шоу фокат медалини қабул килиган, мукофот пулни эса, швед адабиётини инглиз тилига таржима килиш учун хадиа этган. 1938 йилда Шоу янга бир улкан мукофот олади. “Пигмалион” фильми сценарийиси учун кино соҳасидаги юқсан Оскар мукофотига эришади. Хозирга кадар Шоу мана шу иккى мукофотни олган ятона ижодкор саналади.

КАШФ ЭТИЛМАГАН ОРОЛ ЧУЧН КИТОБ

Бир гал Бернар Шоудан сўрашибди: агар кимсасиз оролга тушиб колгудек бўлсангиз, бешта кандай китобни ўзингиз билан олиб кетардингиз?

Ёзувчи хеч нарса ёзилмаган вариклари тоза бешта китоб олишини айтади. Бу савол-жавобнинг кизикарли жиҳати шундаки, 1974 йили Hartmann Books нашриёти эгалари – америкаликлар 192 саҳифадан иборат “Хеч вақо китоби”ни нашр этишади. Бунга балки Бернар Шоунинг юқоридаги жавоби туртикли берандир. Хар холда, китоб ўз эгаларини топган экан.

ХОЗИРЖАВОБЛИК

– Айтинг-чи, истағиҳанда дакиқада ўтқир ва доно фикрларни айтшишади – деб сўрашибди Бернар Шоудан.

– Бу фавқулодда оддий, – жавоб бериби у. – Хаёллимига биронта бемаъни фикр келиб колса, ўша вақтда ёки түнгисиини айтаман.

Баривир, Бернар Шоу хам бир гал мот бўлиб колган экан. Ёзувчининг айтисида, бир куни тушликка шайланиб турганда Лондонда чикадиган газеталардан бирининг мухбири келиб колибди. Даастурхонга тортилган гўзларни, одатдагидан ташкари егуликларни кўрган мухбири тарелкага караб сўрабди:

– Сиз тушлик килмокчимисиз ёки овқатланиб бўлдингизмиз?

Вегетариан Шоу нима дейишни билмай колган экан.

ЖУМА КУНЛАРИ
ЧИҚАДИ

Сотудва наҳри эркин.

O'zbekiston
adabiyoti va san'ati

Манзилимиз: Тошкент-100066,
Бунёдкор кўчаси, Адиблар хиёбони.
Ўзбекистон Ёзувчилар ўюшмаси.

E-mail: uzas.gzt@mail.ru

Муассис:
ЎЗБЕКИСТОН
ЁЗУВЧИЛАР ЎЮШМАСИ

Бош
мухаррир
Хумоюн
АКБАРОВ

Таҳририятга келган қўлгизмалар таҳжил этилмайди ва муаллифларга
қайтарилмайди. Муаллифлар фикри таҳририят нуқтаи назаридан фарқланшини мумкин.
Навбатчи муҳаррир Шуҳрат АЗИЗОВ
Сахифалови Ниғора ТОШЕВА

Газета 2014 йил 26 ноябрда Ўзбекистон Республикаси
Президенти Администрацияси хурузидаги Ахборот ва
оммавий коммуникациялар агентлигидаги томонидан
0283 ракам билан рўйхатта олинган.
Адади - 1107. Буюртма Г - 738.
Хажми - 3 босма табоб, А-2.
Нашир кўрсакчиликни - 222.
Ташкилотлар учун -